

Аннотация

Антошина И. В. Механизм реализации информационной функции права. — Статья.

В статье речь идет о составляющих механизма реализации информационной функции права, рассмотрено право индивида на доступ к правовой информации, субъекты, которые способствуют осуществлению информационной функции права, формы реализации информационной функции права. Показана необходимость совершенствования механизма реализации информационной функции права.

Ключевые слова: механизм реализации, информационная функция права, правовая информация, правовая информированность, правовое регулирование, формы реализации информационной функции права.

Анотація

Антошина І. В. Механізм реалізації інформаційної функції права. — Стаття.

У статті мова йде о складових механізмі реалізації інформаційної функції права, розглянуто право індивіда на доступ до правової інформації, суб'єкти, які сприяють здійсненню інформаційної функції права, форми реалізації інформаційної функції права. Показана необхідність вдосконалення механізму реалізації інформаційної функції права.

Ключові слова: механізм реалізації, інформаційна функція права, правова інформація, правова інформованість, правове регулювання, форми реалізації інформаційної функції права.

Summary

Antoshyna I. V. Mechanism of realization the informational function of law. — Article.

The article deals with the concept of the constituents of mechanism of realization informational function of law, a right an individual is considered on access to legal information, subjects, wich promote to realization informational function of law, forms of realization informational function of law. The necessity of perfection of mechanism of realization informational function of law is rotined.

Keywords: mechanism of realization, informational function of law, legal information, legal being informed, legal adjusting, forms of realization informational function of law.

УДК 342.9

І. І. Припхан

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ

Контрольну функцію у сфері захисту суспільної моралі повинні виконувати не тільки державні органи, а й громадськість, оскільки саме громадські інститути сприяють утвердженню громадянського суспільства, в якому реально забезпечуються права й свободи людини і громадянина.

Суспільна мораль сьогодні перебуває у надзвичайно загрозливій ситуації: масове безконтрольне поширення в інформаційному полі України еротики, порнографії, аморальної реклами, азартних ігор, культу насильства, жорстокості та інших явищ, які негативно впливають на моральність соціуму, а також відсутність належного правового регулювання цих процесів, є свідченням незрілості громадянського суспільства в Україні або його відсутності як такого взагалі, і в свою чергу вимагає системних заходів, спрямованих на зміну такої ситуації. На сучасному етапі розвитку Української держави залу-

чення громадськості до процесу здійснення контролю за діяльністю органів публічної влади у сфері захисту суспільної моралі є одним з найактуальніших питань.

Спеціальні комплексні дослідження, присвячені питанню громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі, відсутні, хоча існує значна кількість вчених, що вивчали громадський контроль: В. Афанасьєв, А. Басков, Г. Беккер, Е. Богардус, С. Денисюк, А. Крупник, С. Кушнір, Т. Парсон, І. Попова, Р. Сафаров та інші.

Метою пропонованого дослідження є аналіз поняття «громадський контроль у сфері захисту суспільної моралі» та визначення правової основи цього виду контролю в Україні. Серед завдань дослідження виділимо визначення мети, завдань, функцій, об'єктів та суб'єктів громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі.

Для належної інституціоналізації громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі потрібна низка інформаційних, соціальних, а також правових умов. Сьогодні окремі питання громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі регулюють закони України «Про звернення громадян», «Про інформацію», «Про об'єднання громадян», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про захист суспільної моралі» та ін.

Громадський контроль у сфері захисту суспільної моралі підпорядкований загальній конституційній меті — захисту прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності суспільства, тому цей напрямок контролю має забезпечувати ефективну діяльність органів і установ у сфері підтримки суспільної моралі. Функції громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі обумовлені відповідними положеннями Конституції, звідси стає зрозумілою головна мета такого контролю — забезпечення неухильного дотримання прав і свобод людини та громадянина у сфері захисту суспільної моралі.

Відповідно до ст. 38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами. Наведена норма передбачає реалізацію громадськістю контрольних повноважень стосовно органів державного управління, діяльності управлінського апарату і посадових осіб, у тому числі у сфері захисту суспільної моралі.

С. Ф. Денисюк зауважує, що держава і громадянське суспільство повинні мати однакові повноваження, в результаті чого громадянське суспільство зможе ефективно боротися зі зловживаннями у сфері державного управління, оскільки контролює діяльність державного апарату, допомагає виявити правопорушення, які вчинюються у процесі функціонування державної влади [1].

Громадський контроль суттєво відрізняється від інших видів контролю. Ця відмінність полягає насамперед у тому, що всі суб'єкти громадського контролю виступають від імені громадськості, а не держави; їх контрольні повноваження зазвичай не мають юридично владного змісту, а рішення за результатами перевірок мають, як правило, рекомендаційний характер. Саме тому вва-

жаємо за доцільне діяльність громадських суб'єктів називати наглядовою, а не контрольною.

В юридичній літературі щодо визначення громадського контролю існують різні погляди науковців, він визначається як: 1) один із видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами і є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством та державою [2, 149]; 2) контроль з боку різних громадських угруповань — профспілок, трудових колективів, партій, рухів та ін., а також окремих громадян [3, 224]; 3) важливий чинник забезпечення законності у сфері державного управління, механізм участі громадян в управлінні державними справами [4, 236].

У науковій літературі виділяють різноманітні ознаки (риси), які притаманні громадському контролю. Так, Ю. П. Битяк до таких ознак відносить відсутність права втручатися в оперативну діяльність підконтрольних і право самостійно притягати винних до правової відповідальності. Хоча наголошує, що окремі громадські утворення мають контрольні повноваження, які наближають їх до державних контролюючих органів і передусім органів адміністративної юрисдикції [3, 224].

Водночас В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко вказують, що зазвичай громадський контроль не має державно-владного змісту, тому рішення громадських організацій за результатами перевірок мають, як правило, рекомендаційний характер [5, 532].

Враховуючи позиції науковців, на нашу думку, до ознак громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі доцільно віднести такі: він є механізмом участі громадян в управлінні державними справами; суб'єкти громадського контролю виступають від імені громадськості, а не держави; здійснюється як індивідуальними громадськими суб'єктами, так і колективними; суб'єкти громадського контролю, як правило, не мають права втручатися в оперативну діяльність підприємств, установ, організацій, що діють у сфері захисту суспільної моралі; рішення суб'єктів громадського контролю носять, зазвичай, рекомендаційний характер.

На нашу думку, громадський контроль у сфері захисту суспільної моралі можна визначити як публічну перевірку громадянським суспільством (недержавними суб'єктами (як індивідуальними, так і колективними)) діяльності держави, її органів та посадових осіб по захисту основ суспільної моралі на відповідність проголошеним ними цілям та завданням, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за дотриманням, забезпеченням і захистом прав, свобод та законних інтересів людини.

Свідомий та результативний вплив громадськості на діяльність органів та посадових осіб у сфері захисту суспільної моралі є неможливим без належної обізнаності громадян та їхніх колективів зі змістом їхньої діяльності. Держава повинна гарантувати надання вільного доступу до матеріалів, що відтворюють

діяльність органів управління, та попереднє інформування про підготовку нормативно-правових актів. Складовою забезпечення прозорості в діяльності органів публічної влади є покладання на них обов'язку інформувати громадськість про свою діяльність.

З метою регламентації відкритості діяльності органів у сфері захисту суспільної моралі потрібно забезпечити право громадян на: 1) вільний доступ громадян до інформації про діяльність органів влади, інформаційні запити, звернення, опитування, за допомогою яких вони в режимі зворотного зв'язку повідомляють державні та недержавні інституції про виконання, невиконання або неналежне виконання ними або підвідомчими їм органами чи установами функцій і вимагають вжиття відповідних заходів. У 2009 році в Україні ухвалено Закон «Про доступ до публічної інформації», покликаний забезпечити прозорість і відкритість суб'єктів владних повноважень; 2) моніторинг діяльності органів, що діють у сфері захисту суспільної моралі 3) звернення до органів публічного управління з ініціативою щодо видання, зміни або скасування нормативно-правового акта; 4) проведення консультацій, конференцій, громадських слухань, громадських експертиз, створення дорадчих органів; 5) організацію публічних слухань щодо проблем у сфері захисту суспільної моралі, за підсумками яких приймається відповідне рішення.

Вважаємо за необхідне законодавчо закріпити засоби й межі практичної реалізації громадської ініціативи щодо змісту того чи іншого нормативно-правового акта ще на етапі розгляду його проекту. Зокрема, це можливо реалізувати, зобов'язавши орган державної влади та (або) орган місцевого самоврядування в «розумний» термін, що передує ухваленню нормативно-правового акта, оприлюднювати надіслані громадськістю пропозиції в узагальненому вигляді, а також стислий коментар із викладенням мотивів прийняття або відхилення надісланих пропозицій. Значним досягненням у цьому напрямку є затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади є складовою механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі. Орган виконавчої влади зобов'язаний сприяти інститутам громадянського суспільства у проведенні громадської експертизи у разі надходження від них письмового запиту. А пропозиції, підготовлені інститутами громадянського суспільства за результатами проведеної громадської експертизи, повинні враховуватися органом виконавчої влади під час підготовки програм соціально-економічного розвитку, державних цільових та регіональних програм, формування бюджетів відповідного рівня, вирішення питань поточної діяльності [6].

Важливою є й активізація ролі засобів масової інформації у висвітленні діяльності органів, що діють у сфері захисту суспільної моралі, в просуванні ідей громадського контролю як суспільної діяльності, спрямованої на змен-

шення правопорушень і зловживань в даній сфері. ЗМІ властиве проведення моніторингу, який є пасивною формою нагляду, із застосуванням методів спостереження та аналізу, а не перевірки і ревізії. Таким чином, контроль ЗМІ доцільніше називати наглядовою діяльністю.

Значну роль у становленні громадського нагляду можуть відіграти незалежні аналітичні центри, спроможні надавати адекватну професійну оцінку плануванню та реалізації політики, зокрема, в сфері захисту суспільної моралі.

Сьогодні в Україні набула значного поширення така форма громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі, як функціонування громадських рад при органах державної влади чи місцевого самоврядування. Так, при Комітеті Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації функціонує постійно діючий незалежний громадський колегіальний експертний орган — Громадська рада з питань свободи слова та інформації, до основних напрямків діяльності якої належить попередній розгляд і громадська експертиза проєктів законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері інформаційних відносин, формування пропозицій щодо основних засад національної інформаційної політики, розвитку інформаційного простору, забезпечення інформаційної безпеки України та ін. [7].

Серед органів громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі необхідно виділити громадську колегію (регіональну комісію) з питань захисту суспільної моралі. Громадська колегія здійснює свою діяльність на основі принципів добровільності, законності, відкритості, гласності. Основними завданнями громадської колегії є: 1) координація зусиль державних органів та громадськості регіону у сфері захисту суспільної моралі; 2) залучення громадських організацій до здійснення заходів, спрямованих на розвиток духовності та утвердження моральних засад співжиття; 3) проведення аналізу процесів і тенденцій, що відбуваються у сфері захисту суспільної моралі, дотримання законодавства у даній сфері; 4) проведення аналізу теле-, радіо- і відеопродукції, репертуару кінотеатрів, кіно- і відеостановок, відеозалів, продукції друкованих засобів масової інформації, а також видовищних заходів на їх відповідність вимогам законодавства у сфері захисту суспільної моралі; 5) вжиття заходів громадського впливу з метою запобігання розповсюдження та демонстрації фільмів, програм, інформаційних матеріалів, видовищних заходів, які порушують законодавство про захист суспільної моралі тощо.

У 2010 р. Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі прийняла рішення про утворення кількох органів громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі. Так, у квітні сформовано Громадський комітет з питань інформаційної етики; у травні 2010 р. Національна експертна комісія з питань захисту суспільної моралі прийняла рішення утворити Громадський комітет з питань попередження поширення телекомунікаційними мережами інформаційних матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення як постійно діючий консультативно-дорадчий орган Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі.

При Державному комітеті телебачення і радіомовлення України функціонує постійно діючий консультативно-дорадчий орган з питань захисту суспільної моралі — Громадська експертна рада з питань захисту суспільної моралі, повноваження якої значною мірою дублюють повноваження інших органів громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі.

Серед громадських організацій, що виконують наглядову функцію у сфері захисту суспільної моралі в окремо взятій сфері, можна виділити Всеукраїнську асоціацію видавців та розповсюджувачів преси, Українську асоціацію видавців періодичної преси, Телекомунікаційну палату України, Спілку рекламистів України та ін. Окрім цього, в Україні офіційно зареєстровано 22 творчі спілки, які, на наше переконання, повинні відігравати важливу роль у здійсненні громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі. Серед них варто особливо виділити Національну спілку журналістів України, Національну спілку письменників України, Національну спілку кінематографістів України, Національну спілку театральних діячів України, Національну спілку архітекторів України та ін.

Особливу загрозу на сьогоднішній день становить безконтрольне поширення аморальної інформації в мережі Інтернет. У справі подолання негативних явищ у розвитку наповнення українського сегмента Інтернету необхідно одночасно застосовувати як офіційні державні механізми, так і широку ініціативу громадськості. Вважаємо за доцільне створити громадську організацію безпечного Інтернету, яка б діяла переважно на волонтерських засадах та сприяла викориненню в Інтернеті дитячої порнографії, проявів расової і національної нетерпимості та тероризму. У цьому контексті варто організувати постійно діючу гарячу лінію щодо інформування інтернет-провайдерів про помічені користувачами Інтернету веб-сторінки з дитячої порнографією, проявами расової і національної нетерпимості та тероризму. Громадським організація спільно із Інтернет-провайдерами необхідно розпочати розробку Етичного кодексу українського Інтернету.

Варто розглянути доцільність державної реєстрації інтернет-ресурсів для дітей. Поряд із цим, одним з найбільш ефективних шляхів попередження порушень в інформаційній сфері є інформування користувачів Інтернету щодо їх обов'язків та вимог законодавства в інформаційній сфері. У цьому напрямку необхідно проводити інформаційно-просвітницькі заходи, спрямовані на підвищення обізнаності громадян України щодо ризиків та загроз, пов'язаних з використанням мережі Інтернет, явищами кіберзлочинності, та пояснення правил поведінки неповнолітніх у мережі Інтернет, шляхів захисту від небезпечного контенту, популяризації законодавства у сфері захисту суспільної моралі. Міністерству освіти і науки України доцільно вивчити можливість включення освітніх матеріалів стосовно безпеки дітей в мережі Інтернет в існуючі шкільні освітні програми для дітей.

Активну діяльність з питань безпеки в українському сегменті Інтернету здійснює Інтернет-асоціація України. З ініціативи її членів відкрито сайт skarga.ua, на який кожен користувач мережі може написати, що на такому-то

ресурсі є, приміром, дитяча порнографія чи відео насилля над дітьми. Коли таких скарг є декілька, то їх автоматично переправляють зазначеному провайдеру і він повинен на свій розсуд вжити заходів.

У квітні 2010 р. сформовано Комітет з захисту прав дітей в інформаційному просторі, який найближчим часом повинен визначити так звані «білі» та «чорні» списки сайтів, перші з яких можуть рекомендуватися до перегляду дітьми, другі — блокуватися Інтернет-провайдерами як небезпечні для неповнолітніх.

Привернути увагу громадськості, державних інституцій до проблем захисту неповнолітніх в глобальному інформаційному середовищі ставлять собі за мету Всеукраїнська асоціація батьківської громадськості, Рух матерів та дружин проти аморальності, Рух батьків проти аморальності, громадська організація «Молодіжний рух — за мораль» та інші громадські організації.

Висновки. Підсумовуючи, наголосимо, що головною метою громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі є підвищення ефективності діяльності органів державної влади і управління стосовно захисту інтересів країни, її громадян шляхом посилення відповідальності цих органів і їхніх посадових осіб за виконання покладених на них обов'язків по захисту суспільної моралі. Впровадження громадського контролю в систему правового захисту суспільної моралі в Україні сприятиме не лише протидії службовим зловживанням у цій галузі, а й становленню в країні громадянського суспільства і демократичного врядування. Доводиться констатувати, що громадський контроль в сфері захисту суспільної моралі в Україні розвинений слабо. Причинами цього є нерозвиненість громадянського суспільства і небажання державних органів та посадових осіб погодитися на первинність інтересів громадянського суспільства стосовно інтересів держави.

Для належної інституціоналізації контролю у сфері захисту суспільної моралі потрібна низка інформаційних, соціальних, а також правових умов. Це в свою чергу вимагає кількісного та якісного зростання громадських організацій, які б опікувалися моральним станом суспільства, підвищення їхньої компетентності, інституційної і ресурсної спроможності, покращення комунікацій, пошук і використання нових технологій контролю. Розвиток правових засад здійснення громадського контролю повинен, перш за все, здійснюватися у напрямках визначення кола питань, що підлягають контролю, осіб, що мають право здійснювати такий контроль, особливостей процесу контролю і його наслідків. Для цього необхідно ухвалити Закон України «Про громадський контроль», а також внести зміни та доповнення до діючих нормативно-правових актів у сфері захисту суспільної моралі.

Література

1. Дешняк С. Ф. Організація громадського контролю у сфері забезпечення правохоронними органами громадського порядку [Електронний ресурс] // Форум права. — 2009. — № 2. — С. 102–107. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2009-2/09dsfogr.pdf>.
2. Державне управління : навч. посіб. / [А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко]; за ред. А. Ф. Мельник. — К. : Знання-Прес, 2003. — 343 с.

3. Адміністративне право України : підручник [для юрид. вузів і ф-тів] / за ред. Ю. П. Битяка. Х. : Право, 2000. — 520 с.
4. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. — Луцьк : Вежа, 2000. — 558 с.
5. Колшаків В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колшаків, О. В. Кузьменко. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — 544 с.
6. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 5 листоп. 2008 р. // Офіційний вісник України. — 2008. — № 86. — С. 100. — Ст. 2889.
7. Про Громадську Раду з питань свободи слова та інформації : положення від 13 квіт. 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.rada.gov.ua/svobodaslova/rada_polozh.html.

Анотація

Прихван І. І. Громадський контроль у сфері захисту суспільної моралі. — Стаття.

У статті автор аналізує особливості та способи реалізації громадського контролю у сфері захисту суспільної моралі, розкриває проблеми його інституціоналізації.

Ключові слова: суспільна мораль, громадський контроль, законодавство, правовий захист.

Анотация

Прихван И. И. Общественный контроль в сфере защиты общественной морали. — Статья.

В статье автор анализирует особенности и способы реализации общественного контроля в сфере защиты общественной морали, раскрывает проблемы его институционализации.

Ключевые слова: общественная мораль, общественный контроль, законодательство, правовая защита.

Summary

Przykhvan I. I. A public inspection in the field of defence of public morality as. — Article.

In the given article the author has analysed features and methods of realization of public inspection in the field of defence of public morality, has exposed the problems of his institutionalization.

Keywords: public morality, public inspection, legislation, legal protection.

УДК 349.2-057.36

В. В. Марченко

КЛАСИФІКАЦІЯ УМОВ ПРАЦІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Умови праці можна розглядати під різними кутами зору. Їх забезпечення дозволяє визначити стан справ у правозастосуванні. Чітке розуміння сторонами трудового договору своїх прав і обов'язків, гарантій їх дотримання сприяє підвищенню стабільності, продуктивності та якості у відносинах працівника і роботодавця.

Безумовно, основним регулятором трудових відносин має бути угода (договір). Сторони повинні визначати в договорі свої права і обов'язки, виходячи зі своїх інтересів, можливостей контрагента і розумного компромісу. Крім трудового договору важливу роль у встановленні умов праці відіграє колективний договір, що встановлює правила і норми, єдині тарифи і гарантії для всіх найманих працівників або їх частини (членів профспілки).